

NAIKO ALA NAI IZANGO

Aditz-mordoa dau euskerak izen edo izenondo bati IZAN aditza ezarririk sortzen dana. Idazle batzuk kezka izaten dabe olako aditz bikotxen geroaldia zelan osatu bear dan, naiko dau ala nai izango dau esan edo erabili bear dan. Bada azkenengo era au jator bakartzat daukanik, eta bestea idazle narrasen laburduratzat, gramatika legeen arabera ez dalakotzat. Olakoak izkuntza gramatikatik sortzen dalakotzat ete dau esan leiteke. Uste okerra dalakoan nago. Izkuntzak erakutsi egiten deusku bere gramatikak, ez gramatikak izkuntza sortzen.

Naiko ala **nai izango**, **egin naiko** ala **egin nai izango** onein adibidea ez dau euskerak bakarra. **Izan** aditzak beste aditz bikotx askotxo sortzen ditu, beste izen edo aditz-ondo batzuei erantsita: al, aal edo ahal, ari, asko, aski, balio, bear, damu, ezin, gura, maite, merezi, obe, on, opa, nai opa eta besteren bat. **Izan** aditzarekin alkartuta, itz orreik eurak eroaten dabe geroaldiko **-ko edo -go** atzizkia: aalko, ariko, askoko, askiko, bearako, ezingo, gurako, maiteko, mereziko, nai-ko, obeko, ongo, opako eta olan, **-ko edo -go** atzizkia erabilten da aldi guztietan.

Geiago ere atera leitekez, baiña emen doaz adibide batzuk gure literaturatik jasota.

Al, ahal

- 1) Arratsaldean pilota partida ikusten ahalko du.
- 2) Zer galde eginen ahalko dautazu?

Adibideok, iparraldeko literaturatik artuak, ez dot jaso nondik artuak ditudan. *J. Etxepareren Buruxko liburukoak dirala uste dot.*

Ari izan

- 3) Egunero bekatu egiten hari zirela eta aitzinerat ere hala hariko zirela. Axular, 123.
- 4) Lan horretan etzera zu bakarrik ariko. Mendiburu. Argitara gabeak, 1, 321.

Aski izan

- 5) Bear bada gero esango det, askiko degu oraingo. Uztaipe, Saioa, 22.
- 6) Askiko zuen behatzea; askiko zuen amar bat ardit. Harriet, Ms.
- 7) Askiko da nere aurra sendaturik usteko. Mendiburu, I, 186.

Asko izan

8) Oraindik gauza asko legoke zeri eragin, baiña zubentzat askoko da iraitzean legez ukututea. J.J. Mogel, Baserritar, 195.

9) Izaten bazerate elkarren etsai, zuek garaitzeko askoko da nornai. Iturriaga ipuiñak.

10) Jaungoikoak bedeinkaturik zurekin neretzat askoko da. Arrue, Jenobeba.

Balio izan

- 11) Zahartzean anhitz balioko duenak gaztetatik beharko du ezagun. Axular, 175.
- 12) Orduan kokoteari atz eiteak ez dau balioko. Eguskitza, Gizarte auzia, 34.
- 13) Zer balioko deusku mundu guztia guretzat irabazteak? J.J. Mogel. Baserritar, 114.
- 14) Ataketan agitiagaitik, utsa balioko deutse artzeko gauza onik. Plateros de Durango, 68.

Bear izan

15) Aste erdian duaz diruaren billa, jan biarko badabe nai daben guztia. Plate-ros de Durango, 117.

16) Lenengo, eskua biarko dau sartu. Id. Id.

17) Karatula bat biarko dot arpegian. Id. Id. (99).

18) Iru letratxo biarko ditu nire obiak ganean, neure maitiak irakurteko Madril-dik datorrenean. Kanta zaarra.

19) Bearko, bearoko egin, esaera asko erabillia da eguneroko alkar-izketan. Bilboko erdaldun bati askotan entzunda daukat, Zer modu? itaunari erantzuteko: Ondo esan bearoko.

Damu izan

20) Egin dituzun dilijentziak berari zaizko damuko. Erri-kanta.

21) Dírautzubet, bada, biotz biotzetik... bizi izateko, eternidadian damuko ez dozun moduan. J.J. Mogel. Maiatza, 285.

22) Zuk ere, kristaua, onen abisoak artzen badituzu, damuko etzaizu, Kardabe-raz, Ejerzizioak, II, 76.

Gura izan

23) Edozeiñek aitu daikez egija orreik, baiña askok artu gurako ez ditu. J.J. Mogel, Baserritar, (81).

Maite izan

24) Ostian bizi zara gau ta egun nigatik, maiteko zaitut beti. Eliz kanta.

25) NI maite nauena maiteko du nire Aitak, eta nik ere maiteko dut ura. (Itun Berria, Liturgi-batzordea 300).

Maite naua Aitak maiteko du ta nik maiteko det. Itun Berria, Orixe-Zugastik itzulia. 236.

"Maiteko" diñoe beste itzultzaile batzuk bere.

26) Iñork maite banau nere itzei eutsiko die, ta nere Aitak maiteko du.

Emen agertu da bizkaitarren kezkatxoa. Liturgi-itzultzaileak **maiteko** itzuli eben, eta alan dator. Naparroarako argitaraldian Bizkaiko **maite izango-ra** aldatu dabe. Oarra: Iparraldeko itzultzaileak emen ez dabe **maite izan**, **maitatu** eta **on eritzi** baiño.

Merezki izan

27) Zer mereziko duzu eta zer gaztigu izanen da arrazoin eman dakizun. Axular, 263.

Ez du barkamenik mereziko olako gaiztagiñak.

Ezin izan

28) Il ezkerero ezingo det (egin penitanziarik). Kardaberaz, IV, 14.

Nai izan

29) Orduan penetan daudenak hil nahiko dute. Axular, 593.

30) Geldirik egon naiko dezu. Mendiburu Otoitzgaiak, II, 144.

31) Nere etxean naiko lukete ilda banengo. Erri-kanta. Azkue.

32) Medikuak, aldiz, itsasoan nahiko du sartu. J. Etxepare, Buruxkak, 112.

Obe izan

33) Beti orrela ibilli baiño ezkondu obeko dezu. Bertsolari batena, Azkuek bere kantutegian sartua.

34) Hobeko zuen ukan balu zamariar xumearen bihotza. **H.** Urruty, Artzain-so-las, 24.

On izan

35) Ongotz dot oera apaltzaga joatea, jagiterren zor бага. XVIgarren mendeko Refranes y Sentencias liburuko 430 esaeran.

Opa izan

Nai izan eta **gura izan-en** erabillera dau onek.

36) Ez deutzazu besteri opako zueretzat gura ez dozunik.

Uste izan

37) Zugandik bada, zer usteko ez det? Kardaberaz, Ejerzizioak, II, 44.

Ez dozu usteko guzurra diñotzudanik, ezta?

Nire ustez, edo nik dakidala, **Bear izango, nai izango, balio izango** eta olakorik ez da gure literaturan aurkitzen lengo idazle zarretan. Gure mende onetan asi izan da len aitatu dan gramatika-kezka, gaizki ez ete egozalakoa. Azkue andiaganik datorrela esango neuke. Bizkaiko ta Gipuzkoakotzat emon zituen bere iztegian **Izan** aditzaren sarreran eta "locuciones imperfectas" ziraiakotzat olako esaerak. Emen aitatu diran adibideetatik agirian dago euskera guztikoak eta euskalki guztietakoak dirala. Eta an bertan aitatu ditu Azkuek emen ixildu doguzan beste bi, **Zor izan** eta **Gauza izan** ("Gauzako ete da, Be, "zorko dozu?" Mogel zarrarena). Baiña nor gara gu erriak eta idazle zarrenak beti erabili izan daberen izketari akatsak billatu eta ezarteko?

Naiko dau orrek oker ulertuen bat sortu daikela, geiago ez dauala bear ulertuta? Baiña geiago ez dauala bear esateko, **Naikoa dau** ei da jatorrena, ez **naiko dau**. Batera nai bestera esan, testo-inguruak esango dau zelan ulertu. Edozein izkuntzatan aurkitu daitekez ola era bitara ulertzeko esaldiak, oker ulertuen bat sortzekoak, baiña ez gramatika-legez jatorrak ez diralak; eta ez dau iñork olakoak gaizkiola esantzat salatzen eskubiderik, geiagoko barik. Gure **naiko** (nahiko), **bearko** (beharko), **balioko, usteko** eta abar jatorrenak izan leitekez.

Lino Akesolo

AMETSETAN ALA ZORATUTA ETE GABILTZ?

Batzuk ezin dute euskerarik ikasi. Baiña or dabiltz "ikasten ari naiz-ka".

Guk euskera jatorrari eutsi nai ta or gabiltz "ze ikusten ari gara-ka".

Izan ere au euskera ba da...

"Erabilpen eziñezko terminala".

"Habitazioa individuala alquilazten dut de 8 a 1 goizetik. 465023".

"Gazteria sozialisten kongresoa".

"Bilboko Udala Kultura Turismo eta Sailla".

Eta zenbat orrelako?